

ставки митних зборів» [7] із змінами та доповненнями. Звільнення від сплати митних зборів можливе лише на підставі відповідного рішення Кабінету Міністрів України.

Перша тотожність, це найменування – збори. Саме збори, а не податки чи інші обов'язкові платежі, бо з цього виходить, що за надану послугу стягується відповідна за розміром плата. По-друге, розмір ставок портових зборів і митних зборів встановлюється Кабінетом Міністрів України, що зазначено у відповідних кодексах.

До відмінностей можна віднести те, що, по-перше, стягуються ці збори органами, які мають зовсім різну сферу діяльності, по-друге, відрізняється мета їх стягнення і подальшого використання, по-третє, не завжди ці збори стягуються одночасно. Тобто якщо стягуються портові збори, то не є відповідно обов'язковою сплата митних зборів.

Отже, провівши аналіз етимології слів «податок» та «збір», можна дійти висновку, що виходячи з природи платежу, який стягується в порту за надання певних послуг безпосередньо судну чи утримання відповідних об'єктів портовою інфраструктурою, необхідних для забезпечення його безпеки в порту, правильно називати саме збір.

Що стосується ототожнення портових та митних зборів, то тут є низка подібних рис, але при цьому очевидні й суттєві відмінності. І досить необачливо їх не розрізняти чи говорити, що митний збір є одним із різновидів портових зборів.

Література

1. Бекерська Д.А. Податкове право та податкове законодавство в Україні. – О.: Юрид. літ., 2000. – 224 с.
2. Юрьев В., Грязев Р. Экономическая природа портовых сборов // Морской флот. – 2000. – № 9/10. – С. 3-5.
3. Кодекс торговельного мореплавства України // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 47-52. – Ст. 349.
4. Соколов А.И. Краткий морской коммерческий словарь: Справочник. – О.: Латстар, 2001. – 216 с.
5. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
6. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 16. – Ст. 203.
7. Про ставки митних зборів: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1997 р. № 65 // Урядовий кур'єр. – 1997. – № 2.

УДК 347.965(477).001.73

Н.Ф. Узун

СУЧАСНА АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

В Україні після прийняття Конституції були створені нові політико-правові умови реформування інститутів публічної влади, включаючи реформування правоохоронної функції держави і такого її важливого правового інституту, як адвокатура.

Сучасний стан адвокатури України характеризується тривалими дискусіями та безліччю поглядів відносно майбутнього розвитку української адвокатури. На даний час існує потреба додаткового визначення правового статусу адвокатури та внесення відповідних змін у практику реалізації судово-правової реформи в Україні.

Реформування адвокатури в Україні здійснюється в напрямі її зміцнення та розвитку як єдиного демократичного професійного правозахисного інституту, який відповідає міжнародним стандартам адвокатської професії, важливого підвищення ролі адвокатури при здійсненні захисту конституційних прав і свобод громадян, удосконалення організації надання правової допомоги, доступності та високому професійному рівню.

Дані напрями знайшли своє відображення в нових законопроектах «Про адвокатуру», які перебувають на розгляді Верховної Ради України. Однак стосовно положень цих законопроектів немає єдності в поглядах адвокатського співтовариства та законодавця. Новий Закон України «Про адвокатуру» досі не прийнятий, а процес реформування адвокатури має дуже повільний характер. У зв'язку з цим виникає необхідність знову звернути увагу на проблеми та перспективи вдосконалення законодавства про адвокатуру.

На мій погляд, найбільш актуальні питання реформування адвокатури України на сучасному етапі полягають у такому.

Найгострішим і дискусійним є питання створення єдиного адвокатського об'єднання, членство в якому буде обов'язковим для всіх адвокатів України.

Законом України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. адвокатура визначається як добровільне професійне громадське об'єднання, покликане згідно з Конституцією України сприяти захисту прав і свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства та юридичних осіб, надавати їм іншу правову допомогу.

Деякі правознавці вже давно поставили питання перед українською адвокатурою про необхідність створення єдиної організації, яка могла б об'єднати всіх адвокатів у єдину структуру. В одному з меморандумів Ради Європи зазначається, що українська правова система, як і правова система інших пострадянських республік та деяких країн Центральної та Східної Європи, не суперечить стандартам Ради Європи. Однак у своєму висновку експерти Ради Європи рекомендують включити в нову редакцію Закону України «Про адвокатуру» положення про створення Національної асоціації адвокатів з обов'язковим членством для всіх адвокатів (осіб, які одержали в установленому порядку свідоцтво про право на здійснення адвокатської діяльності). Наведені рекомендації містяться в багатьох законопроектах «Про адвокатуру». Однак не все українське адвокатське співтовариство підтримує таку пропозицію. Саме таке положення викликало негативну оцінку народних депутатів при розгляді попередніх законопроектів, які містили подібне положення. Головним аргументом супротивників даної концепції є те, що обов'язковий характер членства в НПА (або іншому професійному об'єднанні) вступає в суперечність зі ст. 36 Конституції України, яка передбачає вільний вибір та право вільного об'єднання громадян у громадські організації.

У зв'язку з тим, що серед українських вчених і практиків немає єдності в поглядах з даного питання, цікавим, на думку автора, уявляється розгляд обґрунтування протилежних позицій з питання обов'язкового членства адвокатів в єдиному адвокатському об'єднанні.

Стаття 59 Конституції України проголошує: «Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура». Таким чином, поза межами конституційного регулювання залишаються такі головні питання, як правовий статус й організація діяльності адвокатури України.

Згідно із ст. 36 Конституції України громадяни України мають право вільно об'єднуватися в громадські організації для захисту своїх прав, свобод і законних інтересів.

Саме тому деякі автори законопроектів, які намагаються створити в Україні єдину організацію, яка б об'єднала всіх адвокатів, пропонують почати реформування законодавства про адвокатуру з Основного Закону держави, посилячись на те, що будь-яке визначення такого складного інституту, як адвокатура, не вкладається в межі сучасного конституційного поля України.

При цьому принциповою тезою всіх законопроектів, внесених на розгляд парламенту України, є те, що адвокатуру України становлять адвокати, об'єднані на засадах обов'язкового членства в єдине професійне об'єднання (організацію), яке створюється за адміністративно-територіальним принципом.

В одному з останніх законопроектів «Про адвокатську діяльність», зареєстрованому у Верховній Раді України від 16.12.2006 р., адвокатура реформується в недержавний незалежний інститут правової системи, який діє на засадах самоврядування, верховенства права, законності, демократизму, шляхом об'єднання всіх адвокатів у єдину Національну палату адвокатів України, членами якої адвокати стають автоматично.

На сучасному етапі реформування адвокатури України більшість адвокатської громадськості все-таки не підтримує дані тези й обґрунтовує це таким.

Суперечливість даних положень полягає в тому, що, закладаючи в основу майбутньої адвокатури демократичні засади «верховенства права та поваги до прав людини», автори відмовляють самим адвокатам у повазі до їхнього права добровільного вибору вступу в ту чи іншу організацію/асоціацію. З іншого боку, автори законопроектів підходять до організації адвокатури не знизу, а зверху, тобто зі створення всеукраїнського органу, під який будуть формуватися регіональні асоціації.

На думку Д.П. Фіолевського, саме така організація в радянські часи створила досить жорсткі умови функціонування адвокатури та дозволила контролювати державі здійснення адвокатської діяльності.

Сучасна адвокатура України – це відносно організоване співтовариство українських адвокатів, покликане здійснювати юридичний захист прав і свобод членів нашого суспільства в усіх сферах життєдіяльності. Адвокатура хоч і не є структурованою організацією в Україні, але входить у її громадянське суспільство як інститут цього суспільства з особливим статусом і покликанням.

На мій погляд, було б невірним базування адвокатури незалежної України на принципі примусової належності до будь-якого об'єднання. Це суперечило б принципу незалежності адвокатури та конституційним положенням про добровільність вступу та об'єднання громадян у будь-яку організацію.

Правовий статус адвокатури в Україні визначений Законом України «Про адвокатуру», в якому адвокатура визначається як добровільне професійне громадське об'єднання, хоча фактично об'єднаною вона в Україні ніколи не була.

Можна погодитися з позицією С. Сафулько, на думку якого належність кожного адвоката до «співтовариства адвокатури» є чимось більшим, ніж просто організованістю адвокатів. А окремі ідеологи адвокатури та автори багатьох законопроектів прагнуть саме зібрати всіх в одну структуру (організацію).

Сьогодні Україна створила незалежну в конституційному розумінні державу, в якій у рамках її геополітичного простору формується громадянське суспільство і відсутня потреба примусового об'єднання адвокатури в єдину організацію.

Як відомо, одним із основних принципів адвокатури є її незалежність – як професії загалом, так і кожного, хто носить звання її представника. Організація в рамках держави загальнообов'язкової структури не буде відповідати цьому принципу адвокатури, оскільки, крім усього іншого, адвокат стає ще й залежним від власної організації. Це також не буде відповідати сформованому українським співтовариством уявленню про адвокатуру як добровільну професію.

На мою думку, адвокатура повинна залишатися незалежним інститутом правової держави без будь-яких примушень або обмежень як з боку держави, так і органів адвокатського самоврядування. Бо адвокатура по своїй суті є добровільним співтовариством, створеним на засаді об'єднання професійних якостей та інтересів, яке самостійно функціонує і регулює свою діяльність.

Наступним, не менш важливим і актуальним для української адвокатури, є питання судового представництва і здійснення захисту в кримінальних справах не тільки адвокатами, а й фахівцями в галузі права, які не мають відповідного свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Дане питання є досить дискусійним і має не тільки практичний, але й загальнотеоретичний характер. Визначальним тут є розмежування не тільки в понятійному, але й у практичному змісті таких дефініцій, як представництво та надання правової допомоги, зокрема правозахист.

Поштовхом до дискусії з даного питання стало прийняття Конституційним Судом України рішення у справі Солдатова про право вільного вибору захисника від 16.11.2000 р. № 13-рп/2000, відповідно до якого до участі у справі як захисник або представник допускаються не тільки адвокати, а й інші фахівці в галузі права. Дане положення уточнюється в постанові Верховного Суду України про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві № 8 від 24.10.2003 р.

Думка юридичної громадськості України з даного питання розділена. Адвокатська громадськість, як правило, дотримується точки зору, що здійснювати захист у кримінальному процесі може тільки особа, яка має свідоцтво на право

зайняття адвокатською діяльністю. Недотримання даного положення, на думку багатьох вчених, суперечить міжнародним нормам і стандартам адвокатської діяльності, порушує державні гарантії відносно існування самої адвокатури як інституту, покликаного здійснювати захист від обвинувачення і надання правової допомоги. Головним прихильником даної позиції виступає Союз адвокатів України.

Прихильники протилежної позиції, погоджуючись з тим, що захисник повинен бути кваліфікованим фахівцем і професіоналом, відстоюють право особи, яка звернулася за правовою допомогою, на вільний, самостійний вибір захисника і створюють незалежні, добровільні адвокатські асоціації, об'єднання, бюро, контори, посилаючись на відповідне законодавство України.

Однак надання обвинувачуваному або підсудному можливості вибирати собі захисника зі складу високопрофесійних адвокатів, на мій погляд, не може розглядатися як обмеження чи порушення конституційних прав особи. Таке положення, навпаки, є гарантією того, що людина отримає кваліфіковану правову допомогу.

У розвинених європейських демократичних державах, а також у законодавстві США, відзначається, що надання обвинувачуваному або підсудному можливості самостійно вибирати собі захисника зі складу колегій не є порушенням прав останнього. Законодавство іноземних країн не містить поряд з терміном «адвокат» термін «інші фахівці в галузі права», надаючи їм такі самі функції.

Сьогодні в нашій державі в практиці надання населенню правової допомоги створилася досить складна ситуація – не на користь адвокатської громадськості та, у першу чергу, і самого населення.

Випускники юридичних вузів – фахівці в галузі права без досвіду роботи, без будь-якої атестації (яка б свідчила про рівень професійної підготовки) одержали доступ до здійснення фактично адвокатської діяльності. Багато молодих юристів-фахівців міркують: «А навіщо складати цей іспит? Можна і без нього займатися представництвом у цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справах, наданням юридичних консультацій і т. ін.» І чинне законодавство України це дозволяє.

Однак ні держава в особі органів, ані органи адвокатського самоврядування не можуть контролювати якість такої правової допомоги, рівень професійних знань і навичок, кількість юристів, які займаються представництвом. Клієнт такого юриста є незахищеним від неякісної правової допомоги, обману тощо. Адже на таких осіб не поширюються положення Закону України «Про адвокатуру», правила адвокатської етики, адвокатська таємниця; практикуючого юриста не можна притягнути до дисциплінарної відповідальності, позбавити права на здійснення адвокатської діяльності і т. ін. Відносини, в які вступає довіритель із юристом, підпадають під сферу регулювання звичайних цивільно-правових відносин. Таким чином, надання правової допомоги фактично привіряє до звичайних послуг, які надаються населенню.

На мій погляд, таке становище є неприпустимим і знищує правове становище адвокатури як інституту з особливим статусом, покликаного, відповідно до

Конституції, захищати права та законні інтереси громадян і надавати їм необхідну правову допомогу.

Розглянуті в даному дослідженні питання реформування адвокатури України є найбільш актуальними, однак не вичерпними. У процесі реформування адвокатури підлягають вивченню й інші питання адвокатської діяльності, такі, як: інститут стажування, порядок укладення і розірвання угод між адвокатом і клієнтом, страхування відповідальності адвокатів, надання безкоштовної юридичної допомоги та ін.

Хочеться сподіватися, що всі проблемні питання функціонування інституту адвокатури будуть допрацьовані та врегульовані у відповідних законопроектах. Прийняття нового Закону України «Про адвокатуру» зможе вирішити ряд проблем, які унеможливають повноцінну діяльність сучасної адвокатури, а законодавче закріплення і розвиток викладених нововведень дозволить вирішити широке коло серйозних теоретичних і практичних проблем в організації та функціонуванні адвокатури України і створити інститут адвокатури, який відповідає міжнародним стандартам і принципам світової адвокатської практики.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 р. // Голос України. – 1993. – 29 січ. – С. 6-7.
3. Рішення Конституційного Суду України № 13-рп/2000 від 16.11.2000 р.
4. Постанова Верховного Суду України № 8 від 24.10.2003 р.
5. Про внесення змін у Закон України «Про адвокатуру»: Проект Закону України № 2421 від 26.10.2006 р. (нова редакція).
6. Про внесення змін у Закон України «Про адвокатуру»: Проект Закону України № 2497 від 08.11.2006 р. (нова редакція).
7. Про адвокатську діяльність: Проект Закону України № 2677 від 6.12.2006 р.
8. Фіолевський Д.П. Адвокатура: Підручник. – К.: Алерта, Прецедент, 2006. – 486 с.
9. Бронз И. Еще раз о реформировании адвокатуры Украины // Адвокат. – 2005. – № 12. – С. 48-52.
10. Лінь В.В. Проблеми реформування адвокатури в Україні // Закон і право. – 2005. – № 9. – С. 72-74.
11. Сафулько С. Адвокатура вне пирамиды иерархии // Зеркало недели. – 2005. – № 9 (537). – С. 12-15.

УДК 347.65/68(477+44).001.36

О.В. Скрипник

СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ В УКРАЇНІ ТА ФРАНЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Кожному члену суспільства повинна бути гарантована можливість жити, працювати, накопичувати майно з думкою, що в разі його смерті все придбане відійде близьким згідно з його волею або згідно із законом. Ще давнім римлянам